

J. TÓTH: Nemali by sme poľavovať v reformách, oživenie je zatiaľ len krehké

(13. 10. 2013; Ekonomický servis TASR)

Bratislava 13. októbra (TASR) - Náznaky oživenia svetovej aj slovenskej ekonomiky sú už zreteľné, nič však ešte nie je zaručené, preto netreba poľavovať v reformách a zlepšovaní podnikateľského prostredia. Konsolidácia verejných financií je na dobrej ceste, jednorazové opatrenia však musia vystriedať systémové kroky, ktoré zabezpečia dlhodobu udržateľnú hospodárenie štátu. O ekonomike, konsolidácii, eurozóne aj úlohách a výzvach, ktoré stoja pred centrálnou bankou, hovorí v rozhovore pre TASR v rámci projektu Osobnosti: tváre, myšlienky viceguvernér Národnej banky Slovenska (NBS) Ján Tóth.

- Po dlhšom čase sa makroekonomické prognózy u nás aj vo svete upravujú smerom nahor. Dá sa z toho usúdiť, že došlo k obratu a po krízových rokoch prichádza opäť obdobie rastu, alebo je ešte predčasné to takto hodnotiť? -

Náznaky tu sú, oživenie je však veľmi krehké. Môže to dočasne súvisieť aj so zmiernením tempa konsolidácie. História, a to aj tá nedávna, nás učí, že tomu tak nemusí byť. Zoberme si rok 2011 - tiež vyzeral nádejne, kým sa sentiment zase neotočil. Preto by sme v Európe nemali poľavovať najmä v reformách, aby sme ostali konkurencieschopní.

- Slovensku sa v oblasti rastu v porovnaní s inými krajinami Európy darí relatívne dobre. Vďaka čomu naša ekonomika prekonáva rast väčšiny ostatných krajín? -

Pokračuje prirodzené dobíhanie. Navyše máme šťastnú kombináciu viacerých faktorov. Máme slabý reálny kurz, ako aj automobilový priemysel s orientáciou aj na trhy mimo Európy. Máme Nemecko ako nášho hlavného obchodného partnera. Na druhej strane, máme jednu z najvyšších nezamestnaností.

- Akým spôsobom sa dá riešiť vysoká nezamestnanosť na Slovensku? -

Malo by platiť, že nezamestnanosť sa znižuje cez generovanie pracovných miest, ktoré sa zase generujú cez ekonomický rast. Celé je to o tom, mať udržateľným spôsobom čo najvyšší ekonomický rast. Na to sú dôležité také veci ako atraktivita prostredia, predvídateľnosť prostredia, vysoká produktivita práce v porovnaní so mzdami a lákanie zahraničných investícií. Boli sme toho svedkom po vstupe do EÚ, kedy k nám prišli zahraničné investície a rast bol veľmi vysoký, vtedy sa pomerne ľahko znižuje aj dlhodobá nezamestnanosť. Na druhej strane, v súčasnosti sme trochu aj obeťou toho, že v rokoch 2009 a 2010 vyskočil deficit verejných financií a je teraz potrebné ho znižovať. Keď sa konsoliduje, utlmuje sa domáca časť ekonomiky, pretože tá žije aj z kúpyschopnosti obyvateľstva a vlády. Domáci dopyt pritom vie najľahšie generovať pracovné miesta, pretože sektor služieb oveľa jednoduchšie vytvorí pracovné miesta ako priemysel. Časť nezamestnanosti je daná aj touto aktuálnou situáciou, keďže sme vo fáze úspor a konsolidácie.

- Hovorí sa, že na Slovensku je potrebný minimálne 3-% rast, aby sa nezamestnanosť znižovala. V najbližších rokoch sa výrazne vyšší rast neočakáva. Je možné dosiahnuť v takejto situácii znižovanie nezamestnanosti? -

Naša prognóza hovorí o tom, že očakávame dosiahnutie dna v počte pracovných miest a zamestnanosti v druhej polovici roka. Koncom roka a začiatkom budúceho roka už predpokladáme pomalú tvorbu nových pracovných miest. Generovanie nových pracovných miest bude ale relatívne obmedzené a bude trvať dlho, kým sa dostaneme na predkrízovú úroveň. Krátkodobý pohľad je, že možno to najhoršie máme za sebou. Na druhej strane, návrat k dobrým časom môže trvať veľmi dlho, najmä pre nezamestnaných. Preto sa netreba uspokojiť s tým, že už sa nezamestnanosť nemusí výrazne zvyšovať. Všetkým, ktorí sú nezamestnaní, môže pomôcť len tvorba nových pracovných miest.

- Kde vidíte najväčšie riziká ďalšieho vývoja, či už u nás alebo v Európe? -

Rizikom je, že sa prirodzene hasia akútne problémy a konsoliduje aj cez jednorazové opatrenia, niekedy aj na úkor budúcnosti. Riešeniu dlhodobějších problémov sa veľmi nevenujeme, napríklad ako na Slovensku zreformovať nákladné a dlhy tvoriace zdravotníctvo, vymáhanie práva, či zlepšiť kvalitu vzdelávania. V Európe naďalej ostáva krehká situácia na finančnom trhu, resp. v **bankovom** sektore. Bez štrukturálnych reforiem môže Európa naďalej strácať konkurencieschopnosť.

-Ako sa pozeráte na konsolidáciu verejných financií na Slovensku? V predstavenom návrhu rozpočtu na ďalšie roky dochádza k spomaleniu pôvodne plánovaného tempa. Prišiel podľa Vás čas na zmiernenie konsolidácie a presun pozornosti na podporu rastu? -

Pre úspešnú konsolidáciu je budúci rast veľmi dôležitý. Ale ak slabšia konsolidácia nie je vykúpená reformami, tak tá môže neskôr ohroziť dôveryhodnosť v udržateľnosť situácie. A keď majú krajiny spoločnú a teda neflexibilnú menu, zvyšok ekonomiky by mal byť čo najflexibilnejší. Tradičné rady ako konsolidovať sú - zdaňovať viac majetok a spotrebu a šetriť viac na administratíve ako na investíciách. Ak je to šetrenie systémové, výrazne to uľahčuje budúci vývoj, pretože sa k nemu nemusíme opakovane vracat'.

- Je podľa Vás dosiahnuteľný 3-% cieľ deficitu v tomto roku a pokračovanie konsolidácie v ďalších rokoch? -

Nám sa zdá, že deficit by mohol v tomto roku skončiť blízko cieľa. Na druhej strane treba povedať, že je to aj za cenu veľmi veľkého spoliehania sa na jednorazové opatrenia a bez zvyšovania atraktivity podnikateľského prostredia. V budúcnosti bude preto potrebné prijímať dodatočné opatrenia len na to, aby sme udržali deficit na rovnakej úrovni. Alokácia výdavkov sa veľmi nemení, akurát verejné investície klesajú. Spoliehame sa viac na príjmy z aktivity, ktoré môžu dlhodobý potenciál ekonomiky tlmieť.

- Čo bude podľa Vás potrebné urobiť, aby bola konsolidácia dlhodobo udržateľná? Nielen dosiahnutie 3-% deficitu, ale aj jeho ďalšie znižovanie? -

Aj v budúcom roku bude veľa jednorazových opatrení a teda to finálne riešenie udržateľnosti sa posúva. Konkrétne opatrenia sú v rukách vlády. Vo všeobecnosti by dlhodobému zdraviu verejných financií pomohli zmeny v príjmoch smerom k tým, ktoré menej znižujú dlhodobý rast. A väčšia podpora rastových výdavkov, ako je infraštruktúra a vzdelávanie. Ohrozením zdravia verejných financií je všade na svete aj nezreformované zdravotníctvo. Zároveň treba oceniť nedávnu reformu prvého dôchodkového piliera na Slovensku, ktorá určite znamenala posun k udržateľnosti.

- Patrí Slovensko medzi tie "zdravšie" a dôveryhodnejšie krajiny eurozóny? Nehrozí u nás podobný vývoj ako v problematických krajinách? -

Momentálna dôveryhodnosť sa väčšinou meria cez rizikovú prirážku štátnych dlhopisov. Tá indikuje, že sme v očiach trhov iní ako problémové krajiny **eurozóny**. Na druhej strane, treba byť vždy ostražitý. Boli časy, keď Slovensko bolo na tom lepšie ako my a v súčasnosti zažíva ťažkú situáciu. To, že v súčasnosti dôvera je, negarantuje, že bude aj v budúcnosti. Treba sa naďalej sústreďovať na zlepšenie konkurencieschopnosti, najmä cez štrukturálne reformy.

- Často sa prezentuje, že je našim životným záujmom držať sa silnejších krajín eurozóny. Kam až by sme mali zájsť pri podpore prípadnej ďalšej integrácie v EÚ, kde by mali byť naše hranice? -

Slobodný cezhraničný trh je pre všetkých blahodarný. Na trhu služieb je ešte veľký priestor na odstraňovanie bariér. V našom záujme je podporovať takú integráciu, ktorá celok spraví konkurencieschopnejším a nám dlhodobo neublíži.

- Dlhý čas sa hovorilo o kríze projektu spoločnej európskej meny, objavovali sa aj špekulácie o možnom rozpade eurozóny. Je táto alternatíva podľa Vás už zažehnaná? -

Nechcem špekulovať. Kríza odhalila úskalia doterajšieho nastavenia a je snaha ich postupne riešiť.

- V tejto súvislosti sa na európskej úrovni prijímajú rôzne opatrenia v podobe bankovej únie či sprísnených rozpočtových pravidiel. Je z vášho pohľadu to, čo sa robí, dostatočné? -

Banková únia určite pomôže, ale nie som si istý, či to stačí. V eurozóne máme veľmi rozdielne krajiny. Vo všeobecnosti by v menovej zóne mali byť podobné krajiny a čím rozdielnejšie sú, o to je objektívnejšia potreba fiškálnych transferov. Znamenalo by to európsky rozpočet. Ak to však nemá legitimitu, nie je to dlhodobu udržateľné. To je tá dilema, o ktorej sa teraz rozhoduje, aký typ eurozóny chceme. Či ten súčasný, ktorý si môže vyžadovať aj spomínané kroky, alebo sa eurozóna zmení.

- Ako sa v posledných rokoch od vstupu do eurozóny zmenila úloha NBS a čo v súčasnosti tvorí najdôležitejšiu časť jej aktivít? -

Hlavným cieľom NBS zostáva cenová stabilita, a teda menová politika. Rozdielom oproti minulosti je však to, že v súčasnosti je cenová stabilita na Slovensku jednou časťou cenovej stability v celej eurozóne. Úlohou NBS je preto pripravovať podklady pre guvernéra tak, aby mohol - spolu s ostatnými členmi Rady guvernérov ECB - čo najlepšie prispieť k cenovej stabilite v eurozóne. Ďalšou kľúčovou úlohou NBS je zabezpečenie finančnej stability. Od roku 2006 dohliadame nad celým finančným trhom na Slovensku. Význam finančnej stability sa ešte zvýraznil po vypuknutí finančnej krízy v roku 2008.

- Ako sa pozeráte na komentovanie krokov vlády zo strany centrálnej banky, či ide o rozpočet alebo významnejšie pripravované zmeny, napríklad v dôchodkoch, zdravotníctve? -

Centrálna banka by mala byť opatrná, čo sa týka úplne konkrétnych odporúčaní, pretože my máme svoju nezávislosť a chceme si ju chrániť aj tým, že nebudeme denno-denne vstupovať do oblasti fiškálnej politiky. Na druhej strane, dlhodobé fiškálne zdravie je pre nás určite dôležité, pretože môže dôjsť k tzv. fiškálnej dominancii. Znamená to situáciu, kedy sú verejné dlhy tak veľké, že to znemožňuje robiť nezávislú menovú politiku. Preto je dôležité podporovať dlhodobu zdravé verejné financie, kde vstupuje napríklad dôchodkový systém alebo zdravotníctvo. Ja osobne si myslím, že by sme mohli napríklad znovu pravidelne prezentovať názor na rozpočet, apoliticky, technicky, ako tomu bolo v minulosti.

- Do NBS ste prišli len vlani, väčšinu svojej kariéry ste pracovali v súkromnom sektore. Vnímate nejaké výraznejšie rozdiely vo firemnej kultúre? Na čo ste si museli najviac zvykať? Čo by ste chceli počas svojho pôsobenia v centrálnej banke zmeniť? -

Na rozdiel od súkromných firiem, kde sa pozriete na zisk a vidíte, či sú úspešné alebo nie, pri centrálnej banke to prirodzene nie je také jednoduché. Niekedy je frustrujúce, keď sa do úmoru bavíme o niečom s nákladmi rádovo v tisícoch eur, a inokedy sa bez dlhých rečí prijímú rozhodnutia ekvivalentné stonásobným sumám. Navyše, obrazne povedané, čakal som viac ekonomických debát a menej diskusií o pamätných minciach. Mám pocit, že NBS bola naštartovaná veľmi dobre, ale v posledných rokoch žije trochu z minulosti. Zastávam názor, aby sme viac investovali do šikovných ľudí a šetrili na nákladoch, ktoré nie sú dôležité. Robiť zmeny v takýchto ustálených inštitúciách je niekedy ťažké, ich vnútorný systém sa prirodzene bráni. V zahraničí sú centrálné banky baštou najlepších ekonómov, kde v diskusiách vznikajú rozhodnutia na pomerne zložité problémy, ktoré budú aj pre Slovensko dôležité. Mojou ambíciou je vytvoriť ľuďom priestor, aby mohli maximálne rozvíjať svoju kreativitu, zlepšovať veci a posúvať túto inštitúciu znova dopredu. Aj posledné krízové roky naznačujú, že súčasné výzvy pre menovú politiku sú nemenej vážne ako tie minulé.

* * * * *

Rozhovor s viceguvernérom NBS Jánom Tóthom je súčasťou multimediálneho projektu Osobnosti: tváre, myšlienky, v rámci ktorého prináša TASR každý týždeň rozhovory,

fotografie a videá osobností slovenského, európskeho i svetového politického, spoločenského, ekonomického, športového a kultúrneho života.